

կայսրն. — Կէս գիշերանց դու հոն պիտի տեսնես զիս :

Այս բսկով՝ կայսրն կը ղենամայ :

Յոթի. — առանձին խօսելով :

Ո՛վ ողորմած Աստուած, արդեօք սրբալեցամւ լըսելիս :

Շարայարելի

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ա Կ Ա Ն Մ Ա Տ Ե Ն Ա Գ Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

ԼԱՍԻՆ ՔԵՐԹՈՒԱՄ ԿԱԼԹԷՐ ԱՎՈՒՏԱՆԱՅԻՈՅՆ ՎՐԱՅ

Դիւցազնեղբայր բանաստեղծութեան հին յիշատակարաններ չգտնուելուն համար, լատին նմանողութիւն մը կը լեցնէ մասամբ Նիքիթակերի բերթուածին և Հիստեֆրանդի Երգին մէջ գտնուած ահագին միջոցը : Էքհարդ՝ Սուրբ-Գաղղոսի կրօնաւոր մը, Ժ. դարուն մէջ ոտանաւորի վերածննդ վալթէր Ալուիստանացոյն դիւցազնական զրոյցը : Նա Վիլհելմուսը իրեն օրինակ առաւ, բայց Մանդուացի բերթողին վայելուչ ներդաշնակութենէն բոլորովին հեռի է : Արդէն ինքն ալ իր ոճին թերութիւնները կը պարսաւէ, և ինքզինքը կ'արդարացնէ իր երիտասարդութիւնը ու անփորձութիւնը պատճառ բերելով. կը բաղդատէ ինքզինքը ճպտան մը, որ առաջին անգամ կը թողու իր բոյնը՝ լսելի ընելու համար իր կերկերեալ ձայնը : Իր վեցոտնեայց՝ վերջնական կանոնաւոր հատածով, կը յիշեցնեն գերմանական հին տաղաչափութեան միօրինակ ձայնի վայրէջքը : Անտարակոյս Սուրբ-Գաղղոսի կրօնաւորը իր առջեւ ունեցած է ժողովրդական լեզուով քերթուած մը : Հաւանորէն դարձեալ իր առած դաստիարակութեան արդիւնքն է, որ կրցեր է արտադրել բանաստեղծութեան այն տեսակը՝ որու քանի մը դրուագներ ու ինքնուրոյն ոճը՝ ենթադրել կու տան, թէ վանքը մտնելէ առաջ՝ իր ժամանակի պատերազմական կեանքին միջամուկ եղեր է, և ի հարկին կրնար նոյն իսկ իր գրած թատերիքութեան դերակատարներէն մէկը ըլլալ : Կրօնաւոր քերթողը կը պատմէ՝ թէ Աստուկաս նախ Ելբուպիոյ մեծ մասը նուաճելով, յարձակեցաւ Փրանկաց թագաւոր-

րութեան վրայ, որուն մայրաքաղաքն էր Վորմա : Փրանկները, հակառակ իրենց քաջութեան, կարծելով թէ պիտի չկրնան յաղթել Հոնաց ահեղ բանակին՝ լաւագոյն համարեցան պատանդ տալ՝ քան պատերազմել : Այս պատանդներուն մէջ՝ երիտասարդ մարտիկ մը կար, Հակըն անունով « Սերնդեամբ տրոյացի » : Հոնք շարունակեցին իրենց արշաւանքը Սոնի և Հոնոսի մէջ բնակող Բուրգոնցաց վրայ : « Երկիրը « կը հեծէր անոնց ձիերուն սմբակներուն « տակ, անոնց վահաններուն շաշինը կը « թնդացնէր երկնից կամարը : Նիդակեն « բու անտառ մը կը յառաջանար դաշտին « մէջ, և կը փողփողէր արեւէն » : Բուրգոնցներն ալ Փրանկաց պէս անկարող դատեցին իրենց զիւրեք մաքառելու Հոնաց դէմ : Հերիկ թագաւորն Աստուկասայ՝ բանակը կը զրկէ իր զուտորը Հիլտիգոնդ « իր տան մարգարիտը » : Գոթացիք, որ գրաւած են Ալուիստանիս, իրենց կարգին կը հպատակին Հոնաց առանց պատերազմի : « Ինչ բանի կու գայ, կ'ըսէր Ալփրեդ թագաւորը, պատերազմի պատրաստութիւն տեսնել : Ես գանձեալ ու որդիս պիտի տամ, և անպատիւ բան մ'ըրած չեմ ըլլար, եթէ նմանիմ Փրանկաց ու Բուրգոնցաց օրինակին » :

Ալփրեդ կը յանձնէ իր դեռատի վալթէր որդին, որ նշանուած էր Հիլդեգոնդի հետ, վասն զի երկու թագաւորներն այս ամուսնութեամբ կ'ուզէին իրենց ժողովուրդները մէկ թագաւորութեան վերածել :

Աստուկասայ այս յաղթական արշաւան-

ըը Գաղղիոյ մէջ՝ նախարան մ'է: Քերթողը գմեզ Պաննոնիա կը փոխադրէ: Վայրազ աշխարհակալը իշխանաց մէջ ամենէն հեզահամարյորը կ'ըլլայ: Իր գերիններուն հետ՝ իրը իր զաւակներուն հետ՝ այնպէս կը վարուի: Երթտասարդները մեծնալով՝ զինուց և նոյն իսկ խաղաղութեան արահեպներու մէջ կը կըլթուին: Գալով Հիւղեգոնդի, նա թագուհւոյն սէրը ու վստահութիւնը կը վաստակի որ իրեն կը յանձնէ արքունի գանձուն բանալիները « և քիչ կը քնայ որ ինքն ալ թագուհի ըլլայ »:

Երեքն ալ սակայն իրենց ազատութիւնը գտնելու վրայ կը մտածեն միայն: Հակըն առաջին անգամ առթին կ'օգտուի: Փրանկայց թագաւորը կը մեռնի, և իր Գուլթեր յաջորդը՝ կը զլանայ տուրք տալ: այն ժամանակէն սկսեալ Հակըն ինքզինքը ամէն պարտականութենէ ազատ կը համարի և կը դառնայ ի վարմա՝ Վալթէր կ'ուզէ աւոր օրինակին հետեւիլ, բայց Հիւղեգոնդէն չուզի բաժնուիլ: Որ մը արշաւանքէ մը վերադառնալով, ուր իր քաջութեամբ յաղթանակ տարած կը մտնէ պալատը: Հոն կը գտնէ Հիւղեգոնդը միակ, և ըմպելի մը կ'ուզէ իրմէ: Հիւղեգոնդը զինով լի ոսկի բաժակը իրեն կը մատուցանէ:

Վալթէր խելէն վերջ՝ դատարկ բաժակը անոր կու տայ: Այն ատեն երկուքն ալ կը յիշեն թէ նշանուած էին, և Վալթէր այսպէս կը խոսի Հիւղեգոնդի հետ: « Ահա երկուքս մասնակէ ի վեր մի և նոյն աքսորը կը և կրննք երկուքս ալ՝ գիտնել մեր ծնողաց մեր նկատուածքը: Երբ որոշուեցաւ ինչպէս պայտի լուսութեան և մը համակարգի »: Մտնակարգ օրիորդ լոյց, կարծելով թէ լոյսըն չի խոսիր, վերապէս նա պատասխանեց: « Ինչո՞ւ կուզես զիս համազել բանի մը որուն վրայ դու համոզուած չես: Ինչո՞ւ կը զուրցես այնպիսի խօսքեր: Զոր սիրող կը խոսէ: Ինչպէս կընամ հաւատալ որ դու կուզես գերի աղլիանս կը նետ ամուսնանալ: Եւ Վալթէր իսկոյն պատասխանեց: « Հեռու ըլլալ ինձից զքեզ խաբելու գիտումը: Հոս առանձին ենք, եթէ գիտնալի որ քու խորհուրդներդ կը համապատասխանեն իմիններուն և ինձ անզգիւս ունեցած վստահութիւնը պահած ես, այս վաղարկին իսկ քու աղիւս պիտի բանալի սրտիս գաղտնիքը: Ան ժամանակ Հիւղեգոնդը փառեցաւ Վալթէրին ծուկերուն և քսեւ: « Կանչե՛ք զիս որ որ կ'ուզես, իմ աէրս և իշխանս: Ինչ կայ աւելի մտուշ ինձ համար քան հրամաններդ կատարել »: — « Եւ ա՛յս պատասխանեց Վալթէր: « Արտօ՛ւր ըր զիս կը ընէ և հետո՛ւ որ հայրենացոյ իշխանակը և յաճախ մտիկա առնէ կը ներգրաւարար: Զայդ պիտի ընէ՛ր արդէն, բայց չուզեցի ստանալ քեզի մեկ-

« Եւ ի՞նչ — Գու կամքդ իմն ալ է: Գոնեց Հիւղեգոնդ, և թող իմ տէրն հրամայէ: Ես իր սիրտին համար պատու: Երբ որ եմ ամէն բանի հետեւեալ կը ամէն բան կրնի »:

Անոնք կը յաջողին առանց տեսնուելու փախչիլ պալատէն՝ ինճոյցի մը առթին օգտուելով, « Երբ կը տիրէր հոն սաստիկ « գինովութիւն մը, լեզուները կը թոթոթուէին, և ուր ամենէն հուժկու դիպագ « ները կը դեղեւէին »: Վալթէր զրահապատ՝ պատրաստ ո՛ր է յարձակում վանելու: Կը վախչին թէ իրենց պիտի հետապնդին: Հիւղեգոնդ ձիու սանձը կը բռնէ: Այսպէս անոնք կը հասնին վուգեանց երկիր: Հոս ալ Հոնքերէն վախ չկայ, այլ Փրանկներէն: Գուլթէր թագաւորը կ'իմանայ թէ ձին, բայց ի հեծեալէն, համետին երկու կողմերը կը կէրէր թանկագին իրեղէններով լի երկու զոհարար տուփեր: « Վալթէր, կը գոչէր նա, ինձ պիտի դարձնէ այն տուրքը՝ զոր հայրս երբեմն հատուցած է Հոնաց թագաւորին »: Նա պատերազմի կը դրէ տաներկու հոգի իր լուսագոյն մարտիկներէն: Հակըն ալ դատապարտուած է՝ հպատակութեան օրէնքով իր վաղեմի բարեկամին հակառակ կուտիլ: Վալթէր շատ նեղ կրճի մը մուտքին վրայ կը կենայ, ուր չէին կրնար երկու հոգի միանգամայն իր դէմը ճակատիլ: Հակառակորդներն ուրեմն ստիպուած են մի առ մի իրեն մօտենալ: Տասերկու ճակատամարտ տեղի կ'ունենայ, զոր հեղինակը բանիմաց արհեստով կը պատմէ, և որոնց մէջ Վալթէր յաղթական կ'ելլէ: Երկու փախստականները կը շարունակեն իրենց ճամբան դէպ ի Ալուփտանիս:

Այս պատմութիւնը ոգեւորող հայրենասիրական զգացումը, իշխանին անձին պատկանողը, նոյն իսկ շահասիրութիւնը և աշխարհակալութեան հոգին, այնպիսի դրոշմներ են՝ որ գերազանցօրէն կ'որոշեն հին դիցազնեցութիւնը, և որ հեռզնաէ կը նուագին յետագայ գործոց մէջ: Սուրբ Գաղղոսի կրօնաւորը թէ և իր գործին մէջ ուսումնական լեզու մը կը գործածէ, բայց ժողովրդական երգիչի մը բոլոր յատկութիւններն ունի: Իր ոճին խմբաբանութիւնը

չենք կրնար պարսաւել . մանաւանդ թէ պէտք ենք զինքը գովել, որ գիտցած է անվթար պահել իր նիւթին արուորը և անուշ բանաստեղծութիւնը:

կրօնական Բանաստեղծութիւն.

Եթէ ազգային բանաստեղծութիւնը բացատրող գաւառաբարբառները, և Եկեղեցւոյ երգերուն մէջ կենդանի մնացած լատին լեզուն անփոփոխ կերպով կապուած մնային իրենց յատուկ նիւթերուն հետ, միջին դարու եկեղեցական ու աշխարհիկ ընկերութիւններն անգնդով մը բաժնուած պիտի ըլլային. սակայն չէր կրնար երկար ժամանակ այսպէս մնալ: Սակայն անոնք, որչափ ալ իրենց դաստիարակութիւնն ու կեանքը իրարմէ տարբերէին, բնական պէտք մը կը զգային իրարու մօտենալու և գիւրաց հասկնալու:

Նախորդ գլխուն մէջ տեսանք որ քանի մը կրօնաւորաց երեւակայութեամբը լատին լեզուն գործածուած էր աշխարհիկ վէպի մը մէջ, ինչպէս նաեւ վերին ու ստորին Գերմանիոյ գաւառաբարբառները՝ սրբազան վէպի մէջ մուտ գտած: Եթէ կղերը կը շարունակէր հետաքրքրուիլ իր նախնիքներուն պատերազմական յիշատակներովը, աշխարհականն ալ Եկեղեցւոյ վարդապետութիւններն իրեն ընտանի լեզուով կը բացատրէր:

Կրիմ եղբարք, 1812ին հրատարակեցին աղօթք մը՝ վերին Գերմանիոյ գաւառաբարբառով, այլ խառն սաքսոն ձեւերով. նա գտնուած էր Պաւերայի Վեստրուի վանքը. հաւանօքն այլ աղօթքը ի՞նչ դարու վերջը գրուած է: Սկզբնաւորութիւնն՝ Աստուծոյ ամենակարողութեան ու յաւիտենականութեան բանաստեղծական սահման մ'է. «Երբ դեռ երկիրը չկար, և ոչ երկինքը մեր վերեւ, մինչ ոչ ծառ և ոչ լեռ կար, երբ արեւը դեռ չէր փայլէր և լուսինն իր լոյսը չէր շողացներ, երբ ծով չկար, և ոչ մէկ բան որ սահման մը և շրջագիծ մ'ունենար, այն ատեն ամենակարող և միակ Աստուածը կար »:

Այս ոտանաւորին հեղինակը կը յիշէր արդեօք գերմանական տիեզերածնութեան մէկ քանի մանրամասնութիւնները: Յակոբ Կրիմ այդպէս կը կարծէ. բայց սա ստոյգ է որ քրիստոնէական ներշնչումն է որ կը տիրէ հոն:

Հեթանոս յիշատակութեան հետքեր աւելի կը տեսնուին ուրիշ հին բնագրի մը մէջ որ կը կոչուի Մասպիյի հարիւր տողով. հատակտորը մ'է՝ որ կը նկարագրէ աշխարհիս վերջը: Մասպիյի յաւիտենական կրակին երկիրներ, անկէ պիտի ելլէ Նեռն որ երբ իր վերջին պայքարն մղէ երկնքի դէմ, երբ երկիրը իր ոտքերուն տակ պիտի այրուի, աստղերը երկնքի հաստատութենէն պիտի թօթափին, Քրիստոս պիտի երևի արարածները զատելու համար: Քանի որ կրօնական ուսումը աւանդողները բանաստեղծներն էին և ո՛չ աստուածաբանները, այդ պէտք էր հաստատուիլ գլխաւորաբար Աստուածաշունչի և ի մասնաւորի՝ Նոր կտակարանին վրայ: Ժողովրդեան համար, քրիստոնէութիւնը կը մարմնանար անոր հիմնադրին անձին մէջ: Ժողովուրդը քիչ կը պատճառարանէ, հարկ էր երեւակայութեամբ միայն ցնցել հոգին՝ ու զինքը համոզել. ուստի պէտք էր ցուցնել իրեն Տէրը՝ շրջապատուած իր անկերտներովը, միխթարչը՝ որ իրեն կը կանչէ խեղճերը ու ընկճուածները, վերջապէս Մեսիան, որուն երկնաւոր դիմաց վրայ կը փայլի աստուածային փառաց ճառագայթ մը. այս է զոր փորձած են ընել թ. դարու բազմաթիւ մատենագիրները:

Փրկչին գործերը ամենէն ասելի նիւթ ենդան երկու գործերու, որ զբաւանք արժանիքով շատ անհաւասար են իրարու, բայց լեզուի ու տաղաչափութեան պատմութեան համար երկուքն ալ շատ կարեւոր. այս գործերէն մին Հեյխանը կը կոչուի, գրուած ստորին Գերմանիոյ գաւառաբարբառով, իսկ միւսը Վիսնմուրդցի Ողբերգի գրուած բարձր գերմաներէն ջրոյցի մը վրէժմաստ՝ որ լատին յառաջարանի մը և վեցաչափ ոտանաւորի կտորի մը մէջ կը գտնուի՝ Հեյխանի անծանօթ հեղինակը՝

աշխարհական մէջ, որ Աստուծոյ մասնաւոր ներշնչումը ունեցած և Լուսովիկոս բարեմիտ թագաւորին հրամանով գրած է:

Թիբեւս այդ զրոյցը կը բացատրէ միայն զքրիս բնադրոշմը՝ բանաստեղծական ձեւի մը տակ, և կարծուած աշխարհականը կղեւարական մեղեքն է իրօքը, որ չէր խորշած ժողովրդեան մօտենալ՝ անոր պէս խօսելով ու մտածելով:

Եթէ Հիլիանդը բանաստեղծի մը գործն է, Ուգիբիդի Գրիստուն ալ գիտնականի մը աշխատութիւնն է, ոտանաւորով բացատրուած:

Ուգիբիդի Հիլիանդի հեղինակին պէս բաւական չհամարի բացատրելու զինքը ոգեւորող բարեպաշտիկ զգացումները, այլ՝ զբական հայեցակէտներ ունի նա: Աշխարհիկ երգերը վտարել կ'ուզէ. « զայլո՞ր՝ երգս աշխարհականոց » ինչպէս կը կոչէ ինքը: Նա կ'ափսոսայ այն ժամանակը՝ յորում երկար կամ կարճ վանկերը ճշգրտէն կը նշանակուէին: Վերջապէս նա իր պատմածը կը հիւսէ բարոյական ու խորհրդական երկար բացատրութիւններով: Բայց ինչ որ ալ ըլլայ Ուգիբիդի զբական արժանիքը, նշանաւոր թուական մը կը կազմէ գերմանական տաղաշափուլի մասնաւոր մտքեան մէջ, Հիլիանդը, ինչպէս նաեւ Միսպիլի, Վեսթֆալիան աղօթքը և Հիլիանդի իրօքը, պահած են հին նմանաձայնութեան ձեւը. Գրիստուն գրուած է յանգաւոր ոտանաւորով: Ուգիբիդի այդ նորութեան մը՝ ասպետական քերթողներուն տան՝ վիրան եղաւ: Անտարակոյս ինքը Փրանկաց ազգին կը պատկանէր, որուն քաջութիւնները կը հռչակէ իր քերթուածին սկզբնաւորութեան մէջ:

Ինչո՞ւ համար Փրանկներն այս — ուրիշ ազգերու պէս, — պիտի չերգին իրենց լեզուով Աստուծոյ փառքը ...:

Անոնք ալ նշխարի խելացի են — որչափ Հռոմէացիք — և ոչ ոք պիտի կործնայ պոեզի — թէ Յոնիքը կը գերազանցն քան զանոնք քաջութեան մէջ: Անոնք հռչակաւոր են նաեւ — իրենց ճարտարութեամբը: — Դաշտին մէջ, անտառին մէջ, — իրենց քաջութիւնը հաստատ է:

Անոնք միանգամայն շատ կորովի են — և շատ կօր — Անոնք ամենքն ալ պատերազմիկ են, — և պատերազմի վայելքը: Գործիքներով կը մշակեն անոնք,

— իրենց աղգանդ երկիրը, — այս՝ իրենց սովորութիւնն է, — պատուով կ'արարին անոնք:

Իրենց երկիրը բերրի է, — նա կը հպարտանայ անոնք տեսակ բարիք, — զոր երկիրքը իրեն շնորհած է: Կ'արտադրէ նաեւ, — պղինձ և յորդառատ պողպատ, — և նոյն իսկ կը կարծեմ, — որ նա բիրտը ալ կը զբոսնուի:

Եւ առատորէն արծաթ, — և թէ աշխատուի — Նոյն իսկ գետնաբնու կարծիքն մէջ — ոսկի ալ կը գտնուի: Փրանկները միշտ լին ան աշխուժութիւն — քնելու համար ինչ որ բարի է և և ինչ որ օգտակար է: — անոնք ի մասնութեան խորհուրդներուն կը նետեն:

Անոնք պատրաստ են — իրենց թշնամիներուն հաւրածոներէն անձնապէս ըլլալ: — Ան մէկը կը յանգնի անոնց վրայ յարկելու: ամենքն ալ անմոռել յարթուած են: Ան մէկ ժողովուրդը չկարէ, — թէ անոնց երկրին սահմանակից է — ազատիկ անոնց քաջութիւնն — ասի պուստ է անոնց ծառայելու:

Ինչո՞ր մարդիկ, — միայն թէ քաջութեամբ ըլլան աշխարհը ծովով, — կը գործն անոնց առջեւ: Աստուած այսպէս ըրած է, գիտեմ ես:

Չկայ ժողովուրդ մը որ յանգնի — կուտելու անոնց դէմ: — Ամենուն նախանձը շարժած են անոնք, — զենքով անոնց պատկառանք ստիճեցուցած են:

Անոնք երկիւղ ազգած են, — ոչ թէ խօսքով, — այլ սուրով ու նիւակով: — ասոր համար է որ անոնք սարափելի են: Ան մէկ ազգ չպիտի կրնայ շափուիլ անոնց հետ, — նոյն իսկ եթէ Մարք կամ Պարթիկ ըլլան, — պիտի յաղթուին կորակոր: Եւ ընտրաբի կորագացած են, — շատ մը զբերու մէջ զոր կրնայ յիշատակել, — թէ Փրանկները Աղեքսանդրի ճեղքէն են, — ու անոր ազգականներէն, որ բոլոր աշխարհ գողացուց, — և զայն սուրով տանեց, — և գերի ու կարծաւոր ըրաւ — ձեռքին տակ:

Եւ ես պատուութեան մէջ կարողացած եմ, — թէ ի սկզբան Միսպիլիանքն — զայլոնք ու մեղեքաւ այս ժողովուրդը: Փրանկները երբեք չեն ճանաչուեր — որ աշխարհիս ո՛ր է և թագաւոր մը — զիրենց կառավարէ, — եթէ իրենց մէջ մասն չ'ըլլայ նա: Կամ մարդ մը, — ինչ ազգի որ ալ Գրանթերը, — երբեք բոլոր երեսին վրայ, — փորձէ անոնց օրէնքներն առաջ:

Անոնք կը վայելեն այսպէս արժանիքը, — իրենց քաջութեան ու իմաստութեան:

Անոնք ոչ մէկէ վախ չունին, — քանի որ իրենց թագաւորը ողջ է: Իրենց թագաւորը օժտուած է զերազանց քաջութեամբ, — ինչպէս որ պէտք է ըլլայ քաջ պատերազմող մը, — խոնձ ու հոսկոյն է նա, — և ազգը անձապէս վստահ է անոր վրայ:

Քաջցործութեան կը թագաւորէ նա օտար ժողովուրդներու վրայ, և զանոնք նոյնքան իմաստութեամբ կը կառավարէ որքան իրեն օեփական հպատակները:

Անոր ոչ մէկը կրնայ ֆրանկ, — քանի որ անիկայ Փրանկներն պաշտպանուած է, — որ քաջաբար իրեն կը ծառայէ, և կը միախառն իր երկու կողմէն:

Որովհետեւ ինչ որ Փրանկները կը փառանային, — Աստուծոյ օգնութեամբ կը գործարարէ: Աստուծոյ խորհրդով է որ, — վստահել զիր թէ մասն անոնք:

Անոնք իր յարեմ, — Աստուծոյ խօսքը — կը սորվին անոնք, — ինչ որ գրուած է զբերու մէջ:

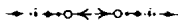
Չանոնք կը պահեն, — բերանացի կ'երգեն զայն — և իրենց բովանդակ հիգը կը թափեն, — զայն կատարելու:

Լիցուցիկ հաւաս — Որոշուի որ Փրանկները քաջ մարդիկն են, — որ Աստուծոյ կը ծառայեն, և լին են իմաստութեամբ:

Հին կտակարանը երբեք այնչափ լաւ ներշնչած չէ ո՛ր է ժողովրդական մատեն

նագիր մը: Սակայն Սարգսնեան շարք մը
թարգմանիչներ ու մեկնիչներ ունեցան,
որոնց մէջէն ամենէն երեսնէն է Ս. Գաղ-
ղոսի կրօնաւորը: Այս գրուածներուն տա-
րածման պատճառը սա էր որ, անոնք դարէ
դար նորանոր փոփոխութիւններ կը կրէին,
լեզուին և օրուան ճաշակին համեմատ:
Երբեմն ալ, այդ գրուածները ախորժելի
ընծայելու համար, վիպական ընդլայնում-
ներու կ'ենթարկէին զանոնք: Հիփոսոքի
պարզութիւնը որ զմարդ կը դիմէ, կը-
սուեցաւ, և հետագայ շրջանին մէջ կը-
նական վէպը ուրիշ բան չեղաւ, բայց միայն
մտացածին բանաստեղծութեան թարմա-
րար ճիւղ մը:

Թրգմ. Հ. Ս. ՏԵՐ-ՄԱՐԿՍԻԱՆ

ԱՌԻԻԵՐԻ ՄԵՆԱԽԱՍՏԱՌԻԻԷԼԷ

ԱՆԱՊԱՏԻՆ ՄԷՋ

(Լուսնեկայ գիշեր. արմաւենի մը՝ մենակեացի նման՝
կ'աջօթէ հովերով՝ անպատին մէջտեղ. եղջերու մը,
ծառաղարի գլխով, կը նայի պաղատագին առիւծին՝
որ բաշէրը ցնցելով զատուորի դիրք առած՝ կը
խօսի, Լուսնեկայ վրայ՝ զուարթ երգեր):

Մագիւններու տակ, ճիւմակ, եղջերու,
գիտի մամբըլիս, պիտ' ոչընչանաս.
Ի գուր պաղատամքն այդ հեզ աչերու՝
Կ'ոգորի իմն հետ ոյժով մ'ամբըլմաս.
Իմչ օգուտ քեզ այդ ծառ՝ ճակտիւղ վրայ.
Այս երկրին մէջ՝ յոյժ, յոյժն է թագաւոր-
բարութիւն ու զեղ. ծաղրակաւ՝ ըմծայ.
Անիծե՛ք. քու մայրն որ ծնաւ քեզ աղուոր.
Նայէ՛. ամապատն ըզմեզ կը դիտէ.
Տե՛ս, ժայռերը, լուրջ, ամշարծ եմ ցաւեղ.
Թէ չուրիս թաքում զէքն մ'որ իմն յաղթէ
Անոյս մեղի՛ր, հոս, հեռի՛ ամծաւէդ.
Իմչ. կը սպասե՛ս գամ լեռնի՛ր գիս զըսպել.
Ողբող կը կըրկնեմ և իմ սպառնալիք,
Գուրթ ցըմորք մ'է. գուրթն է առասպել.
Մեղի՛ր, աչքիս տակ, ո՛վ զո՞ր գեղցիկ.
Վերջիմ գիշերող է. Խմչ ամոռն գիշեր ...
Ըրե՛ք. քու յետին աղօթքն Արարիմ.
Յիշէ՛ք ըմութիւն, կեանք, հայրենիք, ձագեր,
Յիտոյ, արցունքով, տո՛ւր շուռնող վերջիմ.
Ունէր ամշուշտ վիշտիք, դիտումներ,
Աշխարհ մ'իղծերու՝ այդ կուրծքիդ մերքեւ.
Այլ մեծ էութիւնդ իմի՞նչս յաղթուր՝
Ի գուր կը խըմզէր բոպէ մը պարգեւ.

Այդ մարմնոյդ վերայ՝ ցըմորող, դողողշում,
Կը բազմի ամշարծ իմ նսն յաղթական.
Ամշուշտ քեզմէ շատ սիրեց զիս բնութիւն-
Մտեղծութեան որ իմ գոհմ ըլլաս միայն.
Գու՛մ գիտեմ՝ հիմայ կ'ըսես իմն. «Այարա՛գ».
Այլ ես ունի՛ր ծնած օրս՝ մագիւնը.
Այն օր յոյժն առի, զերթ գում՝ ստք երազ.
Նս տամշուիմ քաղցով. դում՝ ըլլաս իմ կեր.
Մամկութեանս օրե՛ր կը յիշեմ ամմեղ.
Շըրջի՛ր, իւրբոյստ, փըմտեղով արիւն.
Ու մայրս իմն չըսաւ՝ թէ իրեմ ո՛ր տեղ
Տըլիմ, իբր օժիտ, ոյժ, մոլիգմութիւն.
Գում ձագեր ունիս, թըշուա՛ն, Ա՛գ որբեր,
Ոստազարդ զըլիւով ու բըրբրով մեծ.
Քեզի՛ կը սպասեմ շալիղէ տարբեր.
Փոքր կը հարցնէ. « Ինչո՞ւ մայրն յամց ».
Բայց ես ալ ունիմ հայր մ'և ձագեր, ո՛հ.
Կ'ուզե՛ս որ թողում մեռնիմ ժայռի վրան.
Կեանքի՛ր փըրկելով կ'ըլլաս դում իմն զոհ.
Լըսէ՛, զոհ սըրտով, այժմ իմ հըրաման,
Վըսե՛մ ըլլայ մարդ. մեռի՛ր, մերելով.
Ձի դում ալ երբ իմն, էսկ' իրաշակերտ,
Մասն ըլլա՛ս՝ ա՛յսպէս պիտ' պատուես, ամ-
Այլ եղջերուներ, թերեւս ... ձագերդ, խուով,

ԱՄԲԱՏԻՍ

ԵՐԶԻՐՈՒՄ

ATTILIO E GEMMA MONACO

Գիրքս՝ Էրզիրում՝ հեղինակութիւն At-
tilio e Gemma Monaco ամուլաց՝ նուի-
րուած է իրենց որդւոյն Adrianoյին
(1897 Ապրիլ 13) և կը պարունակէ ոչ
սակաւ օգտաւէտ և պատմական նոր ծանօ-
թութիւններ և հնութիւններ: Զանց ընելով
տխուր և արարուիլ տեսարանները և նկա-
րագիրները վերջին դիպուածներուն՝ կը հա-
մառօտենք միայն ուղեգնացութեան դէպ-
քերը:

Տրապիզոնէ երբ կը հեռանայ և հագիւ կը
զադարի՝ ծովը ճանապարհորդի տեսութե-
նէն՝ կը սկսի Տեքմեհտէի երկայն և լայն
ձորը, որ կը յիշեցնէ Ալպասն տեֆարան-
ներ: Առհասարակ առջեւ կ'ենլին շէնքեր՝
միայնակ և ցած, որոնց կաւէ և քարէ շի-
նուած ծածքերը գերաններու վրայ հողով
կամ տախտակէ կամ յարդէ կազմուած են:
Խաներու մէջ գտնուած կարասիք են՝ արձա-